

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomických teorií

Teze diplomové práce

**Vývoj HDP, strukturální analýza, postavení
zemědělství**

Beáta Böhmová

© 2017 ČZU v Praze

1 Souhrn

Diplomová práce se zabývá hlavními vývojovými tendencemi české ekonomiky pomocí nejsledovanějšího makroekonomického ukazatele, kterým je hrubý domácí produkt. V rámci problematiky hrubého domácího produktu je popsáno postavení zemědělství a jeho podíl na hrubém domácím produktu ČR ve vybraném sledovaném období. Práce je situována do dvou částí, z nichž první je část prohlubující teoretické znalosti, které bude možné aplikovat v druhé tj. praktické části. Teoretická část se zabývá teorií národního hospodářství, hospodářského růstu země včetně podrobného popisu makroekonomického ukazatele HDP a jeho tvorby. Dále je zde vymezen význam zemědělství a agrární politiky. Vlastní práce pak obsahuje nastínění koncepce současného stavu zemědělství z hlediska podnikové struktury a důležitých výrobních faktorů jako je půda, práce a kapitál. Praktická část také identifikuje vývojové trendy ekonomiky ČR pomocí sledování ukazatele HDP v časových řadách a obsahuje komparaci míry růstu HDP v zemích EU a České republiky. Tato část obsahuje i zhodnocení postavení zemědělství v ČR, které bylo zjišťováno pomocí ukazatelů jako je například podíl odvětví zemědělství na HDP, zaměstnanost a mzdy v zemědělství a vývoj agrárního zahraničního obchodu. Následně jsou hodnoceny podílové ukazatele Souhrnného zemědělského účtu v posledních pěti letech.

Klíčová slova: Hrubý domácí produkt, nominální a reálný HDP, zahraniční obchod, import, export, národní hospodářství, agrární sektor, hrubá přidaná hodnota, hrubá zemědělská produkce, společná zemědělská politika

2 Cíl a metodika práce

2.1 Cíl práce

Diplomová práce se zabývá zhodnocením vývoje a výkonnosti ekonomiky na základě nejdůležitějšího makroekonomického ukazatele, kterým je hrubý domácí produkt. Práce podrobně charakterizuje a teoreticky popisuje problematiku hrubého domácího produktu, která je aplikována na analýzu vývoje HDP v České republice, a to i ve srovnání vývoje HDP s ostatními vybranými zeměmi. Podrobně jsou analyzovány významné složky HDP ČR v rámci vybrané výdajové metody a sledována je jejich dynamika vývoje včetně podílu na tvorbě HDP

od r. 1993. Cílem práce je zhodnotit vývoj HDP včetně jeho složek a vývoj české ekonomiky v období od r. 1993 po současnost. V souvislosti s vybraným tématem je rozebráno postavení a vývoj zemědělství v rámci národního hospodářství ČR v posledních letech. Cílem je posoudit dynamiku vývoje odvětví zemědělství a zhodnotit jeho vyspělost, strukturální změny v rostlinné a živočišné výrobě, vývoj počtu pracovních sil a podíl na tvorbě HDP. V souvislosti podílu zemědělství na HDP lze stanovit, zda je Česká republika zemí vyspělou a zda je vývoj její ekonomiky a zemědělství srovnatelný s vývojem ostatních zemí v EU. Dílčím cílem je komparace získaných výsledků zemědělství ČR ve srovnání s ostatními zeměmi EU, a to jak se podílí na tvorbě hrubé přidané hodnoty.

2.2 Metodika práce

K vypracování literární rešerše je zvolen přístup studia odborné literatury a dalších dostupných převážně internetových zdrojů a dále publikací, jež vydávají státní instituce. Teoretická část charakterizuje makroekonomický ukazatel HDP a teorii hospodářské a agrární politiky státu včetně hospodářského růstu a významu odvětví zemědělství v národním hospodářství, a je tak důležitou základnou pro tvorbu praktické části. Praktická část je založena na shromáždění dat zejména z Českého statistického úřadu, EUROSTATU a Ministerstva zemědělství ČR, na základě kterých je provedena analýza vývoje HDP v ČR a komparace s vybranými zeměmi, včetně posouzení dynamiky vývoje ukazatele HDP. Dále je analyzován vývoj a postavení zemědělství v ČR a faktorů, které ho ovlivňují. Hlavní využitou metodou je analýza v časových řadách, využity jsou také údaje seskupené v tabulkách a grafech, které umožní lepší pochopení dané problematiky.

3 Výsledky a závěr práce

Česká ekonomika si od roku 1989 prošla velkými změnami a reformami. Přejít na tržní ekonomiku z centrálně plánovaného hospodářství procesem transformace byl provázen velkou řadou problémů, kterým Česká republika musela čelit. Po rozpadu Československa a vzniku samostatné České republiky musela být česká ekonomika schopna samostatně fungovat a reagovat na změny na světových trzích. Po započaté transformaci ekonomiky byla započata další část, a to restituce a privatizace, kdy nesprávným a nedostatečným formováním právního rámce došlo k tomu, že se česká ekonomika dostala v druhé polovině 90. let do recese. Po

roce 2000 lze považovat českou ekonomiku za stabilní a růstovou, na což poukazuje i míra růstu HDP. Důležitým milníkem, který poznamenal českou ekonomiku, byl také vstup ČR spolu s dalšími devíti evropskými státy do Evropské unie v roce 2004. Z ekonomického pohledu měl tento vstup pozitivní vliv na zlepšení nejen mezinárodního postavení České republiky, ale i zlepšení celkové výkonnosti ekonomiky díky možnosti získávání finančních prostředků a podpor, a to do všech odvětví z rozpočtu EU a dalším možnostem, jež jsou spojeny s volným obchodem a možností občanů stěhovat se za prací do jiných států. Vstup do EU přinesl ale i faktory méně příznivé, jako bylo například zavedení kvótního systému v zemědělství atd.

Vývoj české ekonomiky, její růst a pokles, byl v práci sledován pomocí makroekonomického ukazatele HDP v letech 1993 - 2015 včetně identifikace fluktuací ve vývoji.

Od r. 1993 do roku 1996 se hrubý domácí produkt vyvíjel rovnoměrně a docházelo k pravidelnému meziročnímu růstu. Rekordní nárůst HDP v roce 1995 dosahoval 6%, v těchto letech docházelo k oživení ekonomiky, které se projevovalo také nízkou mírou inflace a nezaměstnanosti. V roce 1997 došlo ale k ochlazení ekonomiky a k meziročnímu poklesu HDP oproti předchozímu roku 1996, v roce 1998 ekonomika stagnovala. Za příčinu tohoto poklesu je považována měnová restrikce, rozsáhlá privatizace a nepříznivé počasí nejen v Čechách ale i v sousedních státech. Po překonání tohoto období začala míra růstu HDP opět rovnoměrně stoupat, a proto lze zejména období po roce 2000 označit za dynamicky růstové a stabilní, a to až do r. 2008. Nejvyšších přírůstků HDP dosahovala Česká republika v letech 2005 – 2007 a touto dynamikou se česká ekonomika řadila k nejrychleji rostoucím v zemích Evropy. Zlom nastal v roce 2008, kdy tempo růstu HDP všech světových ekonomik výrazně zpomalilo a vývoj HDP byl narušen tvořící se finanční a dále ekonomickou krizí v roce 2009. ČR v souvislosti se svou otevřeností světu ekonomické krizi podlehla. K propadu HDP v ČR došlo pádem z vysoké dynamiky růstu, avšak propad byl srovnatelný s ostatními zeměmi EU. Mírný nárůst HDP a snaha vyrovnat se s dopady krize nastala již v roce 2010 a pokračovala v roce 2011. Rok 2012 s sebou ale přinesl opětovný propad HDP jak v ČR tak i ve více než polovině zemí EU ale v meziročním srovnání si ČR udržela pozici průměru poklesu všech zemí EU. V letech 2014-2015 byl vývoj HDP ČR i většiny zemí EU růstový kromě výjimek, kterou bylo například Řecko, jež se dlouhodobě vyrovnává se svou krizovou situací. Dynamický růst zaznamenala česká ekonomika i v první polovině roku 2016, kdy k HDP přispívala hlavně rostoucí domácí poptávka, jejíž zvýšení bylo dáno velmi zanedbatelnou mírou inflace, vyšší zaměstnaností a

zvyšujícími se mzdami, dalším byla také kladná a rostoucí platební bilance. Ekonomický růst zpomalil ve 3. čtvrtletí roku 2016 a ve 4. čtvrtletí byl zpomalen rostoucími cenami ropy a minerálních paliv. Právě ty měly vliv na růst cen potravin a pohonných hmot, což zrychlilo růst inflace. Dle aktuální predikce Ministerstva financí ČR se má reálný růst HDP v roce 2017 nepatrně zvyšovat a to též platí pro rok 2018.

Česká republika je stát s malou a velmi otevřenou ekonomikou s rozvinutým odvětvím průmyslu, které se na HDP podílí z více než 40%, rozvinutým terciálním sektorem, který přispívá cca z 55% k tvorbě HPD a zemědělstvím, které se na HDP podílí v posledních letech cca z 2,5%. I přesto, že je česká ekonomika považována za zdravou, může být v budoucnu ohrožena mnoha faktory. Hlavními problémy, které mají vliv na dynamiku vývoje české ekonomiky a hospodářského růstu jsou zejména stárnoucí populace, nedostatek kvalifikovaných pracovníků a nízká produktivita práce, která zaostává například za Německem a Rakouskem. Dalším problémem je například nevyužitý potenciál odvětví průmyslu, který by ale mohly pozvednout dotace pro velké podniky, jež aktuálně podléhají omezením. Česká republika se také potýká s nízkou mírou investic do inovací a moderních technologií a silnou orientací na průmyslovou výrobu, kdy je především v roli subdodavatele.

Postavení zemědělství ČR a sledování jeho vývoje z hlediska podílu na HDP nám odpovídá na otázku, že ČR svým zemědělstvím, jehož podíl na HDP je dlouhodobě klesající, je jednou z transformujících se ekonomik.

České zemědělství, které si prošlo složitým transformačním procesem má dle zkoumaných let 2000 - 2015 klesající podíl na HDP i na HPH. Současné postavení odvětví zemědělství bylo v práci zjišťováno pomocí základních statistických indikátorů, ze kterých vyplývá řada skutečností a trendů soudobého vývoje odvětví. V posledních letech se rozvíjí především rostlinná produkce a na celkové produkci se podílí z více jak 50%. Živočišná produkce ztrácí v průběhu let na významu, což je opakem celosvětového trendu. Hlavním důsledkem tohoto vývoje je, že v ČR ubývají stavy hospodářských zvířat, což je zřetelné i z přílohy Souhrnného zemědělského účtu. Důležitým trendem projevujícím se v zemědělství je i klesající zaměstnanost v odvětví, která od r. 1993 poklesla ze 7,4% zaměstnaných v primárním sektoru na 2,9% zaměstnaných v zemědělství k roku 2014. Mzdy sektoru zemědělství dlouhodobě zaostávají za průměrem mezd za celé NH a jsou v průměru o 17-25% menší. Bilance agrárního zahraničního obchodu je ve sledovaných letech 2000 – 2015 záporná, ale toto záporné saldo se od r. 2012 výrazně snižuje a prognózy toto snižování dále předpokládají i

v dalších letech. Vývoj zemědělství v ČR a pokles jeho podílu na tvorbě HDP českou ekonomiku neohrožuje, a tento vývoj je totožný ve srovnání s ostatními zeměmi Evropské unie.

Dílčím cílem práce bylo také zhodnotit ekonomické výsledky v komparativní analýze sektoru zemědělství v letech 2011-2015, které byly zhodnoceny na základě dostupných dat Souhrnného zemědělského účtu a Zpráv o stavu zemědělství ČR.

České zemědělství si i přes klesající ukazatele a velmi malé výchyly v posledních letech zachovává své postavení. Je produktivní, avšak závislé na dovozu některých komodit rostlinné a živočišné produkce, ve kterých není soběstačné. Pokles pracovních sil v zemědělství je dán především stárnoucí populací a právě tento jev by mohl budoucí generace ohrozit. Zemědělství se také potýká s problémy cenové nestability, s nízkou intenzitou výroby, kvótním systémem EU na dané komodity, s nízkými důchody zemědělců a nízkou kvalifikací mladých pracovníků. Zemědělství České republiky by mělo dbát na zvýšení produktivity, a to alespoň tak, aby bylo docíleno potravinové soběstačnosti v klíčových komoditách. Zodpovědnost za potravinovou soběstačnost přebírají hlavně politici na národohospodářské scéně. Aktuálně je ČR v procentuálním vyjádření potravinově soběstačná zhruba z 65%. Zejména by měly být zvýšeny stavy hospodářských zvířat, a to i z důvodu současného trendu, kterým je pěstování velkoplošných plodin, jež po sklizení nenalézají využití. Pro zachování a zúrodnování půdy by měly být pěstovány plodiny, které těmto jevům napomáhají, popřípadě mají i vliv na podporu zaměstnanosti v odvětví zemědělství.

4 Výběr z použité literatury a zdrojů

- BRČÁK, Josef a Bohuslav SEKERKA. *Makroekonomie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-245-5.
- BRČÁK, Josef, Bohuslav SEKERKA a Dana STARÁ. *Makroekonomie - teorie a praxe*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-492-3.
- HOLMAN, Robert. *Ekonomie*. 5. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7400-006-5.

- SAMUELSON, Paul Anthony a William D. NORDHAUS. *Ekonomie*. Vyd. 2. Praha: Svoboda, 1995. ISBN 80-205-0494-X.
- URBAN, Jan. *Základy teorie národního hospodářství*. Praha: ASPI, 2003. ISBN 80-863-9572-3.
- *Český statistický úřad* [online]. [cit. 2017-03-13]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/>
- *EAGRI* [online]. [cit. 2017-03-13]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/>
- *METODIKY FADN CZ* [online]. [cit. 2017-03-14]. Dostupné z: http://www.vsbox.cz/fadn/AHTM/METODIKY_TYPOLOGIE.htm
- *Zpráva o stavu českého zemědělství: "Zelená zpráva"* [online]. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, [199-]- [cit. 2017-03-15]. ISBN 978-80-7434-005-5.